

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۶/۱۰

لیکونکی: پروفیسور رویل اف پپیا
ژباړونکی: سید حسام مل

د فضیلت تناقض: ولی اخلاقي فلسفه د انسانیت په بدلولو کې پاتې راغلي ده

منبع او دخپريدو نيټه: گلوبال ريسرچ ۲۰۲۶/۰۶/۰۹

د تمدن له پیل راهیسې، فیلسوفانو هڅه کړې چې هغه فضیلتونه وپېژني چې باید د انسان چلند ته لارښوونه وکړي. د لرغوني یونان له حکمت څخه تر روښانتیا پورې او له هغه هاخوا، بې شمیره متفکرینو د انفرادي شخصیت اود ټولني دواړو ته د ښه والي لپاره نظریات وړاندیز کړي دي. عدالت، زورورتیا، تواضع، شفقت، صداقت، سخاوت، عاجزي او حکمت د نړیوالو فضیلتونو په توګه لمانځل شوي چې د ځان غوښتنې او تاوتریخوالي څخه پورته انسانیت لوروي. بنسټیز انګیرنه تل دا وه چې اخلاقي پوهه اخلاقي پرمختګ ته لار هواروي او د فضیلت ښه پوهه به یوه غوره نړۍ رامینځته کړي.

بیا هم تاریخي ریکارډ یو ستونزمن تضاد وړاندې کوي. د زرګونو کلونو اخلاقي انعکاس، فلسفي لارښوونو، مذهبي تعلیماتو او اخلاقي نصیحتونو سره سره، انسانیت د جګړې، ظلم، غربت، فساد، استحصال او بې عدالتۍ سره مخ دی. د دې شرایطو دوام یوه ستونزمنه پوښتنه راپورته کوي: ایا هغه فضیلتونه چې د فیلسوفانو لخوا هڅول شوي په حقیقت کې د انسان دچلند بدلولو کې بریالي شوي، یا دوی په لویه کچه د واقعیت څخه جلا نظریاتي نظریات پاتې شوي دي؟

ډیری فلسفي دودونه د انساني طبیعت د خوشبینانه لرلید سره پیل کېږي. سقراط باور درلود چې د ښه والي پوهه [شناخت خوبی‌ها] به افراد په سمه توګه عمل کولو ته وهڅوي. ارسطو استدلال وکړ چې نیک عادتونه کولی شي اخلاقي غوره والی رامینځته کړي. سټویکا نو د ځان کنټرول او عقلانیت د داخلي همغږۍ لپاره د لارو (سلوک) په توګه تدریس کړ. وروسته مفکرینو لکه ایمانوئل کانت په دنده او نړیوال اخلاقي قوانینو ټینګار وکړ، پداسې حال کې چې ګټور فیلسوفانو د هغو اصولو په لټه کې وو چې خوښی اعظمي کړي او رنځ کم کړي. که څه هم دا سیستمونه په میتود او محتوا کې توپیر درلود، دوی یو ګډ باور شریک کړ چې اخلاقي اصول کولی شي چلند ته لارښوونه وکړي او ټولنه ښه کړي

د اخلاقي نظریاتو او انساني واقعیت ترمنځ واټن

په هر صورت، د انسانیت تاریخ داسې ښکاري چې دا باور ننگوی (یا چی ستونزی ته رکارډي) یوازې شلمه پېړۍ دوه نړیوال جنګونه، نسل وژني، استبدادي رژیمونه، اټومي وسلې، او د منظم تاوتریخوالي بې ساري ډولونه لیدلي دي. یا چې سره تجربه کړي دی. « ۲۱مه پېړۍ وسله والې شخړې، ترهګري، اقتصادي نابرابري، سیاسي فساد، چاپیریالي ویجاړتیا، او پراخه ټولنیزې نارامی یا ناګراری تجربه کړي دي. ټیکنالوژیکي او ساینسي لاسته راوړنو د انسان وړتیاوې پراخې کړي دي، مګر دوی ظلم، حرص، کرکه، یا تسلط له منځه نه دی وړی.

دا توپیریا تفاوت وړاندیز کوي چې اخلاقي فلسفه ممکن د بنسټیز محدودیت سره مخ شي. فیلسوفان ډیری وختونه تشریح کوي چې خلک باید څنګه چلند وکړي، مګر انسانان ډیری وختونه دهغه څه سره سم عمل کوي چې دوی یې غواړي، ویره لري، سیالي کوي، یا ژوندي پاتې کېږي. دا اخلاقي تیوری د لیل ته اپیل کوي، پداسې حال کې چې د انسان ډیری چلند د احساساتو، جبلت، ځان ګټو، او ټولنیزو فشارونو لخوا پرمخ وړل کېږي. له همدې امله د اخلاقي نظریاتو او

د پاڼو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

عملي واقعيونوترمنځ واټن خورا لوی دی. داپوهیدل چې څه سم دي اړین ندي چې دهغه څه کولولپاره اراده رامینځته کړي چې سم دي .

سربیره پردې، فضیلت پخپله ممکن یو طبیعي نازک ځواک وي کله چې د ځواک سره مخ کیږي . د تاریخ په اوږدو کې، ټولنو ډیری وختونه د عدالت یا شفقت په پرتله د لیوالتیا، فتحې، شتمنی او نفوذ لپاره ډیر انعام ورکړی دی . امپراتوري د فضیلت پر ځای د زور له لارې رامینځته شوي دي . سیاسي واک ډیری وختونه د اخلاقي غوره والي پر ځای په جبر تکیه کړي ده . اقتصادي سیستمونه ډیری وختونه د همکاری په پرتله سیالي هڅوي . په داسې شرایطو کې، اخلاقي اصول ممکن د واقعيونو د اداره کولو په پرتله د هیلو په توګه ډیر کار وکړي .

یو څوک استدلال کولی شي چې اخلاقي فلسفه ناکامه شوي ځکه چې دا دانسانا نو طبیعت غلط پوهیږي. [زیرا که ماهیت انسان را به درستی درک نمی‌کند.] فیلسوفان ډیری وختونه فرض کوي چې عقلي انعکاس کولی شي ویجاړونکي هڅونې له منځه یوسي . بیا هم د انسان تاریخ وړاندیز کوي چې تیری «تجاوز»، قبیلوي وفاداري، ویره، او د ګټې تعقیب د انسان د وجود دوامداره ځانګړتیاوي دي . که دا تمایلات په انسانې طبیعت کې ژورې ریښې ولري، نو د اخلاقي اصولو هیڅ ټولګه، که څه هم پیچلي وي، نشي کولی دوی په بشپړ ډول له منځه یوسي .

بل احتمال دا دی چې فضیلت د ریښتیني بدلون پر ځای د بیا نا تو وسیله ګرځیدلي ده . سیاسي مشران، مذهبي چارواکي، او اداري په منظم ډول اخلاقي ژبه کاروي پداسې حال کې چې په داسې لارو عمل کوي چې د هغه ارزښتونو سره مخالفت کوي چې دوی یې اعلانوي . عدالت، آزادي، مساوات، او انساني وقار ډیری وختونه په عامه خبرو اترو کې لمانځل کیږي پداسې حال کې چې په عمل کې جوړجاړی کیږي . په دې معنی، فضیلت ممکن د عمل لپاره د لارښود په توګه لږ او د سمبولیک ژبې په توګه ډیر کار وکړي چې د واک د موجوده جوړښتونو د مشروعیت لپاره کارول کیږي .

د اخلاقو دوامداره تړاو او محدودیتونه

خو دا به له وخته مخکې وي چې دا پایله وکړو یا دی نتیجی ته ورسیږو چې اخلاقي فلسفه په بشپړه توګه بې ګټې ده . که څه هم اخلاقي تیوریو د انسان کړاو له منځه نه دی وړی، دوی معیارونه چمتو کړي دي چې له مخې یې بې عدالتي پیژندل کیدی شي او نیوکه کیدی شي . د بشري حقونو، د قانون په وړاندې مساوات، او نړیوال وقار په څیر مفکورې د اخلاقي انعکاس له اوږد دودونو څخه راپورته شوي . دې نظرونو په ټوله نړۍ کې قانوني سیستمونه، ټولنیز اصلاحات او د عدالت لپاره حرکتونه اغیزمن کړي دي . ستونزه ممکن دا نه وي چې فضیلت غیر اړونده وي، مګر دا چې د هغې نفوذ محدود دی او ډیری وختونه د سیالي کونکو ځواکونو لخوا ډوب شوی وي .

ژور درس ممکن دا وي چې اخلاقي پرمختګ د سا یښي یا ټیکنالوژیکي پرمختګ په څیر سرعت سره پرمختګ نه کوي . سا یښ د مشاهدې، تجربې او تایید له لارې پوهه راټولوي . نن ورځ ترسره شوي کشف کولی شي د انسان د پوهې لپاره دایمي اضافه شي . اخلاق په مختلف ډول کار کوي . هر نسل باید د ورته اخلاقي ستونزو، تعصبونو، لالچونو او شخړو سره بیا مبارزه وکړي چې تیرو نسلونو ورسره مخ وو . اخلاقي حکمت په ورته ډول میراث نشي کیدی لکه څنګه چې سا یښي پوهه کولی شي . دا با ید په دوامداره توګه بیا کشف او په شعوري ډول عملي شي .

دا واقعیت تشریح کوي چې ولې انسانیت کولی شي په ورته وخت کې غیر معمولي ټیکنالوژیکي پرمختګونه ترلاسه کړي او په اخلاقي توګه له ستونزو سره مخ پاتې شي . سا یښي پرمختګ هغه څه ته وده ورکوي چې انسانان یې کولی شي، پداسې حال کې چې اخلاقي پرمختګ هغه څه پورې اړه لري چې انسانان یې غوره کوي . لومړی په پوهه پورې اړه لري؛ وروستی په شخصیت، ادارو، کلتور او ډله ایزې ارادې پورې اړه لري . هیڅ تضمین شتون نلري چې په یوه ساحه کې پرمختګ به په بل کې پرمختګ رامینځته کړي .

له همدې امله د بشري تاریخ تلپا تي تراژیدي د اخلاقي فلسفو نشتوالی نه دی بلکه د دوی سره سم د ژوند کولو لپاره د انسانیت دوامداره ناتوانی ده . فیلسوفانو د اخلاقي منظرې پراخه نقشې چمتو کړي دي، مګر د نقشي درلودل ډاډ نه ورکوي چې مسافر به هغه لاره تعقیب کړي چې دا یې بیانوي. فضیلتونه هغه مثالونه رامینځته کوي یارا پریردي چې انسانیت یې هیله لري، مګر یوازې هیلي واقعیت نه بدلوي.

په پای کې، د اخلاقو تاریخ یو ژور تضاد څرگندوي. انسانیت هیڅکله د اخلاقي تعلیماتو، اخلاقي سیستمونو، یا د ښه ژوند لیدونو کمښت نه دی کړی. هغه څه چې یې نه درلود هغه د دوی د مجسم کولو لپاره دوامداره وړتیا ده. د جگړې، بې عدالتی، بې وزلی او ظلم دوام ښيي چې فضیلت، که څه هم په تیوري کې عالی وي، پخپله نشي کولی هغه پیچلي ځواکونه مات کړي چې د انسان چلند جوړوي. په پایله کې، د فلسفې لوی اخلاقي دودونه د انسانیت لورې هیلې او د هغې خورا دوامداره مایوسی دواړه دي، لکه د هغه څه لپاره چې انسانان باور لري چې دوی باید شي او یادونه کوي چې دوی د هغې ترلاسه کولو څخه څومره لرې پاتې دي.

د پلي کولو هاخوا: د اخلاقي پوهې ستونزه

په هرصورت، پدې مرحله کې، یو مهم فلسفي اعتراض باید په پام کې ونیول شي. په اخلاقي او سیاسي فلسفه کې یوه پیژندل شوې تیزس ټینګار کوي چې د انسانیت مرکزي اخلاقي ستونزه د ښه والي څخه ناپوهي نه ده بلکه د ټولنیزو، سیاسي، اقتصادي او روحاني شرایطو رامینځته کولو کې پاتې راتلل دي چې لاندې یې اخلاقي چلند وده کولی شي. د دې نظر له مخې، یوازې پوهه په ندرت سره بدلون رامینځته کوي؛ هغه څه چې مهم دي د چاپیریال رامینځته کول دي چې افراد او ټولني ته وړتیا ورکوي چې په عمل کې اخلاقي اصول جذب کړي. که څه هم دا ادعا په شعوري ډول زړه راښکونکې ده، خو د اخلاقي اجماع یوه کچه وړاندې کوي چې په فلسفي لحاظ بې ساتل ګران دي. دا ادعا چې پوهه لومړنۍ ستونزه نه ده په دې معنی ده چې د اخلاقي پوهې محتوا لا دمخه په کافي اندازه شتون لري او اصلي خنډ یې په پلي کولو کې دی. خو د اخلاقي فکر تاریخ نه یوازې د ښه والي د ترلاسه کولو په اړه بلکې د هغه څه په اړه چې ښه والی پکې شامل دی، دوامداره اختلاف څرګندوي. د ارسطو د فضیلت اخلاق، کا نټین ډیونټولوژي، ګتوري پالی، او معا صر کثرتي تیوري د انسان د ودې، دندې، عدالت او اخلاقي مکلفیت په اړه په بنسټیز ډول مختلف حسابونه وړاندې کوي. مخکې لدې چې یو څوک هغه شرایط وپېژني چې ښه والی ممکن کوي، یو څوک باید لومړی دا ثابت کړي چې ښه والی څه شی دی، او دا د فلسفي ترټولو جنجالي پوښتنو څخه یو دی.

په ورته ډول، دا ادعا چې فضیلت په ملاتړي ټولنیزو شرایطو پورې اړه لري د انساني ادارې د ټولنیز سرایت په اړه یو مهم بصیرت لري، مګر دا د اخلاقي توضیحاتو سره د علت اغیزو د ګډولو خطر لري. د انسان چلند بې له شکه د ادارو، کلتورونو او مادي شرایطو لخوا جوړ شوی. خو د اخلاقي چلند د لومړني ټاکنې په توګه د بهرني شرایطو ټینګار کول ممکن په ناڅاپي ډول د انفرادي عقلي ادارې، عملي قضاوت، او اخلاقي مسؤلیت اهمیت کم کړي. ډیری اخلاقي دودونه فضیلت په دقیق ډول هغه وخت خورا معنی لرونکي ګڼلې دي کله چې په ناوړه شرایطو کې کارول کېږي. زورورتیا، صداقت، او عدالت د دوی د اخلاقي اهمیت ډیره برخه د ټولنیزو فشارونو سره د مقابلي وړتیا څخه ترلاسه کوي نه یوازې د مناسب چاپیریال منعکس کولو پرځای. که فضیلت په لویه کچه د جوړښتي شرایطو پورې اړه لري، نو دا ستونزمنه کیږي چې د هغو کسانو ګناه تشریح شي چې د ظالمانه سیستمونو دننه په ناانصافي سره عمل کوي او د هغو اشخاصو اخلاقي غوره والی چې د پام وړ شخصي لګښت سره سره د داسې سیستمونو سره مقاومت کوي.

یوه اړونده ستونزه د اخلاقي لارښوونو د دوامداره سرچینو په توګه د اخلاقي دودونو د اېیل په اړه ده. دا ادعا چې دودونه واک لري ځکه چې دوی د بې عدالتی د نورمال کیدو مخه نیسي پخپله د دود په کافي اندازه انتقادي مفهوم پورې اړه لري.

دودونه د تاریخ څخه بهر د حکمت بې طرفه زیرمې ندي؛ دوی د ځانګړو کلتورونو، ادارو او د واک ویش لخوا جوړ شوي تاریخي جوړښتونه دي. دوی نه یوازې اخلاقي بصیرت ساتي بلکه تعصب، اخراج او تسلط هم ساتي. ډیری کړنې چې اوس په پراخه کچه د غیر عادلانه په توګه ګڼل کېږي د پیریو لپاره د اخلاقي، مذهبي او کلتوري دودونو د اېیلونو له لارې دوام لري. په پایله کې، د دود دوام پخپله نشي کولی د هغې د اخلاقي مشروعیت ثبوت په توګه کار وکړي.

دا مشاهده د دې هیلې په اړه هم پوښتنې راپورته کوي چې اخلاقي دودونه انسانانو ته اجازه ورکوي چې د دوی د ویرې، وفادارۍ او فوري ګټو په پرتله "ډیر انسان" شي. دا ډول ژبه په بیاناتي ډول زړه راښکونکې ده، مګر په فلسفي لحاظ مبهم ده. دا د انسانیت یو نورمال مفهوم وړاندې کوي چې ځینې ځانګړتیاوې په نورو باندې امتیاز ورکوي پرته لدې چې په بشپړ ډول تشریح کړي چې ولې دا ځانګړتیاوې باید په مستند ډول انسان وګڼل شي. یو ډیر دفاع وړ دریځ به دا ومنې چې اخلاقي پرمختګ اکثراً نه یوازې د میراثي دودونو ته د وفادارۍ له لارې رامینځته کیږي بلکه د انتقادي انعکاس، اختلاف، او د منطقي دلیل او تاریخي تجربې په رڼا کې د تاسیس شوي اخلاقي چوکاټونو بیاکتنې ته لیاوالتیا له لارې هم رامینځته کیږي.

دا نظرونه وړاندیز کوي چې د اخلاقي فلسفي محدودیتونه ممکن د پلي کولو د ساده ناکامۍ څخه ژور وي. د انسانیت اخلاقي ستونزې نه یوازې د اخلاقي اصولو سره سم د ژوند کولو ننگونې څخه رامینځته کیږي بلکه د دوامداره ناڅرګند تیا او اختلاف څخه هم رامینځته کیږي چې کوم اصول په لومړي ځای کې د وفادارۍ مستحق دي.

له همدې امله د اخلاقي تيوري او اخلاقي عمل ترمنځ واټن ممکن د ارادې کمزوري او د بڼه ځان دوامداره سيالي منعکس کړي.

د پاڼو شمېره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ